

Kinga Krawiecka

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

ORCID: 0000-0002-3516-4676

<https://doi.org/10.26881/ndps.2025.55/56.15>

Wielomodalność książki artystycznej w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Wiodącym celem artykułu jest zaprezentowanie wielomodalności książki artystycznej ze wskazaniem na dwumodulowość edukacyjną: polonistyczną i matematyczną. Kluczowymi problemami natomiast są pytania: Co to znaczy, że książka artystyczna jest obiektem wielomodalnym? W jaki sposób wykreować książkę artystyczną, by stanowiła skuteczne narzędzie do pracy z dzieckiem ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi? Wywód teoretyczny został uzupełniony wizualizacją wybranych książek artystycznych – wielomodalnych, edukacyjnych, zrealizowanych przez studentki Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej z edukacją włączającą Wydziału Nauk Pedagogicznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Artykuł ma charakter przeglądu narracyjnego z częścią wdrożeniową.

Słowa kluczowe: książka artystyczna, wielomodalność, praca z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi

Multimodality of the art book in working with students with special educational needs

The main goal of this article is to present the multimodality of the art book, with an emphasis on its dual educational modularity: linguistic studies and mathematics. The key questions are: What does it mean for an art book to be a multimodal object? How can one create an art book that serves as an effective tool for working with children with special educational needs? The theoretical argument is supplemented by visualizations of selected multimodal, educational art books, created by students of Preschool and Early School Education with Inclusive Education and Preschool and Early School Education at the Faculty of Pedagogical Sciences of Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw.

Key words: art book, multimodality, working with students with special educational needs

Wprowadzenie

W niniejszym artykule podjęłam problematykę książki artystycznej i zarazem edukacyjnej, której unikatowość wynika z wielomodalności tekstowo-obrazowej obudowanej współczesną formą plastyczną; książki, która jest nośnikiem wielowymiarowych znaczeń, a tym samym narzędziem wzajemnej komunikacji pomiędzy twórcą a użytkownikiem, pomiędzy studentem, przyszłym nauczycielem a uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Postawiłam dwa kluczowe pytania problemowe: Co to znaczy, że książka artystyczna jest obiektem wielomodalnym? W jaki sposób wykreować książkę artystyczną, by stanowiła skuteczne narzędzie do pracy z dzieckiem ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi?

Prezentację wielomodalnych książek artystycznych zaprojektowanych i wykonanych przez studentki Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej z edukacją włączającą, adresowanych do uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, odniosłam do trzech wymiarów, a mianowicie: wielomodalności ich tworzenia, wielomodalności prezentowania i przekazywania treści językowo-graficznych oraz wielomodalności odbioru treści językowo-graficznych.

Swoją uwagę skoncentrowałam nie tylko na projektach studenckich książek artystycznych, ale również na aspekcie wdrożeniowym, szczególnie ze względu na ich sensoryczność i modułowość w zakresie edukacji polonistycznej i matematycznej.

Książka jako forma artystyczna

W artykule pragnę zwrócić uwagę na książkę jako na oryginalny obiekt artystyczny i zarazem edukacyjne narzędzie o wielomodalnym charakterze.

Rozpocznę jednak od fenomenu książki jako formy artystycznej. Za artystycznością książki przemawia kilka względów. Pierwszy to wzgląd historyczny. Jako przedmiot sztuki pisarskiej i zdobniczej niegdyś uznawana była za obiekt atrakcyjny i pożądany – stanowiła dzieło sztuki, mające swój początek w starożytności: „w starożytności i średniowieczu oryginałem była każda powstająca książka (...). Rękopis (...) posiadał określone cechy, po których był rozpoznawany wtedy i jest rozpoznawany dziś. Mimo że twórca tworzył (...) z innych źródeł możliwe jest ustalenie jego tożsamości, a dzieła zawierają charakterystyczne wyznaczniki jego stylu pisarskiego lub malarskiego” (Kamińska 2007: 79). To historia dokonywała i nadal dokonuje transformacji semantycznej i formalnej książki jako dzieła – książki jako „zjawiska kulturowego, gdzie warstwy tekstu naniesionego na jej karty przez kolejnych twórców w różnych epokach są niezliczone (...),

podkreślają zarówno ciągłość książki, jak nieustanne poszukiwanie przez człowieka swego miejsca w świecie. To swoiste uwznioślenie książki przez uczynienie jej dziełem sztuki i zrozumienie tym samym jej aury przypomina czas, gdy świętość książki była oczywista, a ona sama była przedmiotem kultu” (Benjamin, cyt. za Kamińska 2007: 83). Drugi wzgląd to połączenie pisarstwa z twórczością wybitnych artystów – plastyków, a dokładniej kompilacja tekstu książki z oryginalnymi grafikami mistrzów malarstwa i rysunku. Przykładem może być „wydane przez Kuhnweiler w roku 1911 dzieło poetycko-graficzne pt. *Saint Materel* Maxa Jacoba, ilustrowane grafikami Picassa, w którym książkę potraktowano jako integralny obiekt” (Sobczyk 2019: 46). Trzecim względem przemawiającym za artystycznością książki jest twórczy proces jej powstawania. Trójmodułowość tego procesu zakłada konceptualizację, projektowanie i wykonanie. Kreowanie konceptu książki artystycznej można nazwać etapem szukania i budowania idei, którego początek leży u podstaw ludzkiej ciekawości. To ciekawość jest „motorem napędowym twórczości, dzięki której (...) twórca podejmuje czynności badawcze lub ekspresyjne, a dłuższe i trwalsze zaciekawienie podtrzymuje je i umożliwia osiągnięcie odległych celów” (Szmidt 2013: 483). Konceptualizacja zatem jest momentem pomysłu, chwilą twórczych poszukiwań, przeczuć i przewidywania obrazów (Lachow, cyt. za Kamińska 2007: 76). Projektowanie dzieła w formie książki artystycznej natomiast jest kreowaniem profilu czynności i działań zmierzających do zmaterializowania twórczego obiektu. Istotą jest analiza warstwy treściowej i wizualnej. Aby powyższe mogło mieć miejsce, należy mieć świadomość odbiorcy książki artystycznej oraz celów jakie ma spełniać i realizować. Tomasz Bierkowski zaznacza: „Przed wszystkim w naszej świadomości musi zaistnieć odbiorca. Wtedy nieomal automatycznie pojawi się potrzeba wypracowania procesu projektowego (...). Pod kątem umiejętności budowania modelu procesu mogą być kluczowe – dla tworzenia funkcjonalnych komunikatów wizualnych – pytania: co jest do zakomunikowania/co chcemy powiedzieć? Kim jest odbiorca/do kogo mówimy? Co ma być komunikatem/jak powiemy? Te z kolei posłużą jako punkt wyjścia do przeprowadzenia analizy na wielu płaszczyznach w kwestii struktury intelektualnej tekstu” (Bierkowski 2012: 143). Ostatnim etapem twórczej pracy nad formą artystyczną książki jest jej wykonanie. Bazując na koncepcie i projekcie książki, autor tworzy słowo – treść semantyczną oraz obraz – treść wizualną z wykorzystaniem złożoności języka formalnego plastyki. Słowo i obraz stają się nośnikami komunikatu, a ich relacyjność ujęta w formie książki artystycznej świadczy o jej społecznym przeznaczeniu.

Wskazując na powyższy wywód łatwo jest stwierdzić, że termin „książka artystyczna” jest niezwykle pojemny semantycznie. Najczęściej mamy do czynienia z książką artystyczną jako gotowym wytworem, który spełnia pożądane funkcje: zachwyca, wzrusza, inspiruje, budzi refleksję, edukuje. Jest zatem, jak pisze Wie-

sław Karolak „dziełem totalnym” (Karolak, Karolak 2023: 76). Jest jednak jeszcze druga odsłona – książka artystyczna, która powstaje w czasie – dzięki kreacji, bowiem „w akcie twórczym książka istnieje, jest żywa i jest w stanie powiedzieć coś o czasie zarówno tym realnym, jak i historycznym, z którego się wyłoniła, a także czym, tak naprawdę, ona sama jest” (Kamińska 2007: 86). W każdym jednak względzie jest ona nośnikiem różnych znaczeń, a tym samym narzędziem wzajemnej komunikacji, służącym optymalnemu konstruowaniu, przedstawianiu i odbieraniu obrazu rzeczywistości.

Wielomodalność książki artystycznej na przykładzie projektów studenckich

Współcześnie książka jest uznawana za obiekt powszechnie dostępny, przedmiot codziennego użytku, który jest nośnikiem komunikatów składających się ze znaków językowych. Wyjątkiem są jednak książki artystyczne, których unikatowość wynika z autorskiej semantyki obudowanej współczesną plastyczną formą, która stanowi wielomodalny przekaz generujący wartość edukacyjną.

Modalność w podstawowym ujęciu przypisana jest różnym formom komunikacji i „odnosi się do wyrażen, za pomocą których wskazujemy sposób, w jaki stwierdzamy fakty lub wyrażamy stosunek do tego, co stanowi treść naszej wypowiedzi” (Kojs 2009: 25). Swoją uwagę chcę skoncentrować na wielomodalności związanej z: modalnością tworzenia narzędzia komunikacji (książki artystycznej); modalnością przekazu treści edukacyjnych (w zakresie edukacji polonistycznej i matematycznej); modalnością odbioru treści językowo-przedstawieniowej (za pomocą kanałów sensorycznych). Takie podejście do wielomodalności wskazuje na modalność ujętą w dwóch zakresach: „czynnościowym – jako modyfikacja, akt tworzenia odmiany, akt ujmowania czegoś w jakiś sposób oraz przedmiotowym – jako wytwór czynności: odmiana, wariant, sposób, tryb, warunek” (Kojs 2009: 26). Wielomodalność w sferze tworzenia i odbierania przekazu jest koherentnie związana z podmiotem: osobą – kreatorem i osobą – użytkownikiem. Wielomodalność książki artystycznej i jej wieloaspektowość tworzenia przez studentów oraz wielomodalność jej odbioru przez uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi stanowią warunek „horyzontalnego i wertykalnego rozwoju człowieka (...). Modalności umożliwiają nie tylko poznawanie rzeczywistości, ale także łączenie się ze światem poprzez jego przeżywanie i zmienianie – ciągłe modyfikowanie. Wyrastające z życia, odniesione do edukacji i nauk o edukacji zdają się zachęcać do kolejnych jego modyfikacji, do wzbogacania duchowego, osobowego i społecznego życia, do przechodzenia od czynu do wytworu i znów od wytworu do czynu” (Kojs 2009: 37).

Wielomodalność studenckiej książki artystycznej odniosłam do trzech wymiarów a mianowicie: wielomodalności jej tworzenia, wielomodalności prezentowania i przekazywania treści językowo-graficznych oraz wielomodalności odbioru treści językowo-graficznych.

Odniosę się do pierwszego wymiaru: wielomodalności w kreowaniu książki artystycznej. Wielomodalność kreacji przejawiała się w różnorodności poszukiwania pomysłów (nawiązanie do natury) i w różnorodności ich realizowania z wykorzystaniem nieoczywistych materiałów i narzędzi. Autorami powstałych ponad 200 edukacyjnych książek artystycznych byli studenci dwóch kierunków: Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej oraz Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej z edukacją włączającą. Na wielowarstwowość kreacji składały się: konceptualizacja narzędzia oraz jego wykonanie. Każdy student, tworząc autorski koncept książki artystycznej, określał odbiorcę, ze szczególnym zwróceniem uwagi na rodzaj jego trudności edukacyjnych; strukturyzował cel i dokonywał jego operacjonalizacji; projektował układ; opracowywał warstwę semantyczną z modulem polonistycznym lub matematycznym, z zastosowaniem wyróżników; wizualizował treść poprzez konkretny obraz i elementy mobilne. W zakresie wykonawczym dzieła każdy student w swojej autorskiej książce posilkował się: różnorodnością środków formalnych (punkt, plama, kreska, kształt, barwa, faktura); różnorodnością technik plastycznych, wykorzystując techniki łączone; różnorodnością materiałów (papierniczych, tekstylnych, przyrodniczych); różnorodnością narzędzi plastycznych (pędzle, szpachelki malarskie, ołówki, pastele tłuste i suche, węgiel kreślarski) i nieplastycznych (gąbki, korki, stemple warzywne, tkaniny, włóczki). W efekcie końcowym powstawały książki: artystyczne z dominacją obrazu fakturalnego, z elementami przestrzennymi, mobilnymi i dźwiękowymi, z prostym tekstem o przemyślanej typografii; a zarazem transdyscyplinarne realizujące zamierzenia edukacji polonistycznej, matematycznej z odniesieniem do świata natury; rozwijające nie tylko wiedzę i umiejętności dziecka ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, ale również stymulujące jego ciekawość, zdolność wyobraźniową i prowokujące do aktywnego uczenia się. Autor książki natomiast uruchamiał swoją wyobraźnię, rozwijał pomysłowość i materializował efekty kreatywnego myślenia kształtując kompetencje w zakresie formalnego tworzenia narzędzia dydaktycznego.

Wielomodalność prezentowania i przekazywania treści językowo-graficznych stanowi drugi wymiar wielomodułowości studenckiej książki artystycznej. Autor różnorako prezentował obiekt artystyczny dzieciom ze szczególnymi potrzebami edukacyjnymi: przedstawiał fakturalną okładkę książki z elementami przestrzennymi i ruchomymi, zapraszając tym samym dziecko do jej otworzenia i poznania historii; zwracał uwagę na kształt książki (np. kwadratowy – książka w formie domu, okrągły – książka w formie łodzi podwodnej, trójkątny – książka w formie

góry lodowej), jak również na jej wielkość; czytał prosty tekst odpowiednio intonując słowa rozpoczynające się na konkretną literę alfabetu (moduł polonistyczny książki) oraz akcentując i powtarzając słowa określające położenie przedmiotów w przestrzeni i stosunki przestrzenne między przedmiotami (moduł matematyczny książki); wskazując na obrazy zróżnicowane strukturalnie angażował mimikę twarzy, pokazując różne stany emocjonalne i przeżycia bohaterów; animował bohaterów i manipulował elementami mobilnymi. Powyższy wymiar czynił książkę artystyczną nie tylko przystępną informacyjnie dla dziecka z różnymi szczególnymi potrzebami edukacyjnymi, ale również niezwykle interesującą, szczególnie w dobie współczesnych technologii cyfrowych. Student zaś miał okazję do pracy z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi z wykorzystaniem unikatowego narzędzia do nauczania oraz możliwość kształtowania i rozwijania umiejętności metodycznych, niezbędnych w pracy nauczyciela – innowacyjnego pedagoga.

Dwa powyższe rodzaje wielomodalności książki artystycznej mogą zatem włączyć do zakresów modalnych, o których pisze wspomniany wyżej Wojciech Kojs: czynnościowego i przedmiotowego. W odniesieniu do procesu kształcenia natomiast pragnę zaakcentować przechodzenie od studenckiego działania twórczego do wytworu – książki artystycznej, by następnie wytwór ten wdrożyć w pracę z dzieckiem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (Kojs 2009: 26–37).

Trzeci wymiar, który nazwałam wielomodalnością odbioru treści językowo-graficznych, przyporządkowałam odbiorcy – dziecku ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi i jego polisensorycznemu poznaniu. Autorzy nadmieniają: „książka artystyczna potrzebuje szczególnej przestrzeni do zaistnienia czy też prezentacji. Jest to związane z koniecznością jej szczególnego oglądania połączonego na przykład z wężaniem czy też smakowaniem” (Karolak, Karolak 2023: 76–77). Polisensoryczne poznanie natomiast „daje możliwość całościowego zdobywania wiedzy z różnych dyscyplin (...). Jakość zapamiętywania i uczenia się rośnie wraz z większą liczbą zmysłów zaangażowaną w proces zdobywania informacji. Edukacja (...) staje się wielomodalna, wielozmysłowa, najbardziej odpowiadająca potrzebom współczesnego homo tabletisa” (Plebańska, Szyller, 2024: 63). Doświadczenie pracy z książką artystyczną przez dziecko, szczególnie to, przejawiające specjalne potrzeby edukacyjne, odbywało się różnymi kanałami sensorycznymi, które niektórzy autorzy nazywają „modalnościami – wzrokową, słuchową, kinestetyczną, dotykową i występującymi rzadziej: zapachową czy smakową” (Elis, cyt. za Juszczyk 2009: 56–57).

Uczeń poznawał wzrokowo konkretne obrazy zamieszczone w książce artystycznej, jako reprodukcje przedmiotów, tekst z wyróżnikami oraz kształt konkretnej litery alfabetu. Percypował słuchowo: prosty tekst złożony ze słów rozpoczynających się na konkretną literę alfabetu lub słów określających położenie

przedmiotów w przestrzeni; ruchome elementy książki; mobilne przedmioty; obrazy strukturalne pocierane narzędziem. Doświadczał dotykowo form, kształtów i faktur obrazu i litery oraz kształtów figur geometrycznych. W poznaniu kinestetycznym manipulował ruchomymi elementami książki, animował bohaterów aktywizując język ciała i wyrażając emocje – co więcej – wykonywał zadania manualne zaproponowane w książce. Ponadto książki artystyczne dostarczały uczniowi wrażeń zapachowych – szczególnie te wykonane z materiałów naturalnych i przyrodniczych.

W związku z powyższym, w kolejnej i zarazem ostatniej części artykułu przedstawię wizualizację dwóch wybranych studenckich książek artystycznych o charakterze edukacyjnym, które znalazły swoje ważne przeznaczenie w pracy z uczniem o szczególnych potrzebach edukacyjnych.

Studencka książka artystyczna w pracy z uczniem ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi – aspekt wdrożeniowy

Na wstępie nadmienię, że większość studenckich książek artystycznych o charakterze edukacyjnym była wykorzystywana do pracy w przedszkolach i szkołach specjalnych. Część z nich jest nadal użytkowana w pracy edukacyjno-terapeutycznej przez absolwentów – obecnych nauczycieli. Ich adresatami były i są dzieci w wieku przedszkolnym oraz uczniowie edukacji wczesnoszkolnej, w tym dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

W niniejszej części artykułu zdecydowałam się przedstawić dwie wybrane studenckie książki artystyczne o charakterze edukacyjnym spośród ponad 200 realizacji. Zamierzam w sposób syntetyczny zaprezentować wyróżniki warstwy semantyczno-formalnej, sprecyzować cel i przeznaczenie oraz nakreślić profil adresata.

Tworzone przez studentów obiekty artystyczne stały się rzeczywistymi narzędziami do pracy edukacyjnej z dziećmi: z niepełnosprawnością intelektualną i ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się, szczególnie z ograniczeniami i trudnościami w zakresie: myślenia przyczynowo-skutkowego, myślenia wyobraźniowego, komunikowania swoich myśli oraz w zakresie percepcji wzrokowej (szczególnie stałości spostrzegania, spostrzegania położenia przedmiotów w przestrzeni, spostrzegania stosunków przestrzennych – aspekty wyróżnione przez Mariannę Frostig i Davida Horne'a (Frostig, Horne 2007: 5)), co wiąże się z utrudnionym poznawaniem kształtów figur geometrycznych oraz liter.

Pierwszy przykład to książka artystyczna z modulem matematycznym pt. *Kształty*, zaprojektowana i zrealizowana przez studentkę Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej z edukacją włączającą. Semantyka książki wskazuje na trzy podstawowe figury geometryczne: koło, kwadrat i trójkąt, na ich różne rozmieszczenie w przestrzeni, na ich położenie względem siebie oraz na próbę ich odnalezienia w otoczeniu, np. koło ukryte w częściach anatomicznych głównego bohatera – misia, w centralnej części kokardy, we wzorze na kokardzie, w jabłkach:

*„Wyruszył więc leśną ścieżką, gdzie spotkał języka. Język niósł **okrągłe** jabłka. Rozejrzyj się dookoła – wszystko ma kształt **koła**”.*

Krótką, prostą treść ma konkretne odniesienie do jednoznacznego kolorowego obrazu. Obraz jest silnie fakturalny, wykonany z różnych materiałów naturalnych (np. kasza, mak, galaretka spożywcza) – dzięki czemu dziecko dotykowo rozpoznaje i werbalnie nazywa figury geometryczne oraz kształty, z których zbudowany jest obraz; dotykowo rozpoznaje i różnicuje fragmenty obrazu, nazywając je gładkimi lub szorstkimi/ wklęsłymi lub wypukłymi. Ponadto, historia tej książki usytuowana jest w przestrzeni natury, dlatego też autorka przy jej konstruowaniu posłużyła się materiałami przyrodniczymi, takimi jak: drewno, piasek, kamyki, liście, mech, które w interesujący sposób wkomponowała w obraz. Dzięki temu, dziecko wykorzystując modalność dotykową może wyobrażeniowo przenieść się do świata przyrody i językowo ująć go w kategoriach: przyjemny – nieprzyjemny. Warto również zaznaczyć, że książka zaciekawia dziecko nietuzinkową okładką, która ma formę otwieranej i zamykanej okiennicy – drewnianej i ciężkiej, która zaprasza je do poznania historii poprzez samodzielne jej otwarcie. Ostatnia strona prowokuje małego odbiorcę do wskazania i nazywania poznanych kształtów oraz do pracy manualnej – rysunkowo-konstrukcyjnego ich odwzorowania:

„Wieczorem, gdy księżyc po niebie wędruje, miś w swoim łóżeczku poznane kształty rysuje”.

Na koniec, dziecko może powtórnie otworzyć okiennicę, co będzie oznaczało, że chce jeszcze raz doświadczyć pracy, a zarazem zabawy z książką albo może zamknąć okiennicę dając sygnał, że decyduje się zakończyć pracę.

Przykład 1. Wizualizacja studenckiej książki artystycznej pt. *Kształty* z modulem matematycznym, Autorka: Kinga W., studentka III roku Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej z edukacją włączającą, Wydział Nauk Pedagogicznych UKSW

1.

2.

3.

4.

Źródło: fotografie własne.

Drugim przykładem jest oryginalna książka artystyczna z modułem polonistycznym pt. *Pędzi Wiatr*. Zaprojektowana i wykonana przez Oliwię W. – studentkę III roku Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej. Niezwykłość tego dzieła ujawnia koherentną formę komunikacji werbalnej i wizualnej, z jednej strony warunkując rozumienie konkretnych treści edukacyjnych: rozumienie przyczyn i skutków określonych sytuacji, z drugiej – prowokując do budowania własnych wyobrażeń i myślenia twórczego. W zakresie edukacji polonistycznej książka ma na celu wprowadzenie, utrwalenie małej i wielkiej litery „W”; rozwijanie umiejętności poszukiwania wyrazów rozpoczynających się na określoną w tekście książki literę „W” – poszerzanie zasobu słownikowego, rozwijanie lub usprawnianie kompetencji językowej oraz prowokowanie do werbalizowania myśli. Książka opowiada o Wietrze Walentym, który pakuje walizkę i wyrusza w podróż:

„Wiosennym *wieczorem* *wesoły* *wiatr* Walenty *wyruszył* na *wymyślnych* *wypraw* momenty”.
– Budowanie wyobrażeń (jak wygląda wiatr?).

„*W* walizkę *wpakował* *wszystkie* *wyobraźni* odmetry: *wstążki*, *włókna*, *wieńce*, *widelce*, *watę* i *wiosło*... no może trochę go poniosło”. – Wymyślanie rzeczowników rozpoczynających się na literę „W” (co jeszcze Wiatr Walenty mógł spakować do walizki?).

Przemierzając świat:

„To *w*drapywał się na *w*zgórza, to *w*ędrował przez *w*ąwozy, miał *w*ydmę, *w*arzywniaki (...).
– Generowanie nazw miejsc, nazw przestrzeni rozpoczynających się na literę „w” (dokąd jeszcze Wiatr Walenty mógł podróżować?).

... wyrządza wiele szkód:

„*W*ciąż *w*ariując, *w*skoczył *w* wiklinową *w*ycieraczkę *w*ywracając *w*yżymaczkę” – Wyjaśnianie znaczenia trudnych słów (co to jest „wyzymaczka?”) i rozumienie związków przyczynowo-skutkowych (Wyzymaczka została przewrócona [skutek] – dlaczego? – Wiatr wskoczył w wiklinową wycieraczkę [przyczyna]).

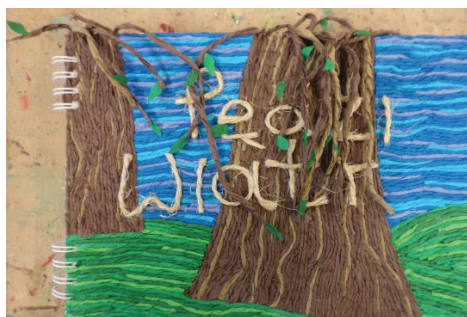
A na koniec, gdy:

„*W*reszcie kres *w*ędrówki bliski chce się pozbyć już *w*alizki, *w*yoczynek na *w*erandzie (...) *w* ten *w*ilgotny, *w*ietrzny ranek, *w*yśnił mu się tu przystanek” – Rozwijanie / usprawnianie stałości spostrzegania kształtu litery „W” (Litera „W” została ukryta w balustradzie wewrandy, na koszulce chłopca, na burcie statku).

Ostatnia strona książki jest zaproszeniem do wykreowania własnego albumu fotograficznego, który miałby prezentować miejsca, w których dziecko było lub chciałoby być i których nazwy rozpoczynają się na literę „W”.

Wyróżnikami książki artystycznej pt. *Pędzi Wiatr* są: mnogość zastosowanych technik plastycznych z zaakcentowaniem zróżnicowanych faktur, elementy ruchome (gałęzie drzewa, zasłony w oknach domów, otwierane i zamykane drzwi), elementy mobilne (główny bohater – Wiatr oraz przedmioty stanowiące zawartość walizki – wiosło, widelec, wstążka, włóczka), przemyślana typografia – wyróżnienie kolorem niebieskim litery „W” rozpoczynającej konkretne wyrazy. Właśnie dlatego jest ona skutecznym narzędziem do pracy w zakresie edukacji polonistycznej, pozwalającym na poznanie i zrozumienie treści poprzez bezpośredni i jednoczesny odbiór wrażeń wzrokowych, słuchowych, dotykowych i kinestetycznych. Ponadto rozwija wyobraźnię dziecka – wiatr w przyrodzie jest niewidoczny sam w sobie, zauważalne są jedynie jego skutki, jest słyszalny i odczuwalny, dlatego też tytułowy bohater Wiatr został wykreowany z przeźroczystej, szeleszczącej folii. Ponadto możliwa była manipulacja Wiatrem, która powodowała otwieranie i zamykanie drzwi czy poruszanie się materiałowych zasłon w oknie.

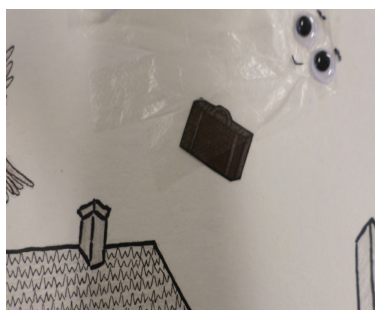
Przykład 2. Wizualizacja studenckiej książki artystycznej pt. *Pędzi Wiatr* z modulem polonistycznym, Autorka: Oliwia W., studentka III roku Pedagogiki przedszkolnej i wczesnoszkolnej, Wydział Nauk Pedagogicznych UKSW

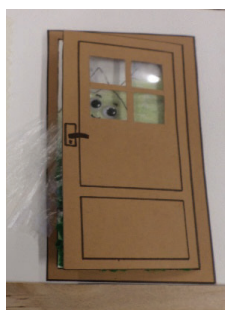
1.

2.

3.

4.

5.

Źródło: fotografie własne.

Zaprezentowane dzieła – edukacyjne książki artystyczne pt. *Kształty* i *Pędzi Wiatr* są trafnymi przykładami książek wielomodalnych, które są narzędziami komunikacji i wzajemnego oddziaływania ich twórców i odbiorców.

Podsumowanie

Książka artystyczna jest pojęciem niezwykle pojemnym. Jej wielomodalność przejawia się w ramach: tworzenia treści i obrazu, przekazu treści i obrazu, indywidualnej recepcji obiektu artystycznego jako całości. Dotyka zatem procesu nauczania – uczenia się, w którym przyjmuje rolę wielowymiarowego narzędzia do pracy z uczniem, szczególnie tym, który przejawia specjalne potrzeby edukacyjne.

Praca z wielomodalną książką artystyczną wywołuje reakcje emocjonalne – zaciekawia i jednocześnie koncentruje uwagę dziecka. Angażując zmysły sprawia, że dziecko aktywnie uczestniczy w zajęciach i skutecznie przyswaja wiedzę, którą przede wszystkim zaczyna rozumieć. Jest to zatem dobre narzędzie do wzajemnej komunikacji oraz do prowadzenia skutecznego procesu nauczania-uczenia się, warunkujące dostosowanie sposobu pracy do różnorodności potrzeb edukacyjnych dziecka.

Bibliografia

- Bierkowski T. (2012), *Metodyka projektowania książki. Czas na zmiany* [w:] M. Komza, E. Jabłońska-Stefanowicz, E. Repucho (red.), *W poszukiwaniu odpowiedniej formy. Rola wydawcy, typografa, artysty i technologii w pracy nad książką*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 139–146.
- Frostig M., Horne D. (2007), *Wzory i obrazy. Program rozwijający percepcję wzrokową*, Pracownia Testów Psychologicznych.
- Juszczak S. (2009), *Aspekty modalnościowe edukacji medialnej*, Chowanna, Tom jubileuszowy, 55–67; https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/chowanna/2009-tom-tom-jubileuszowy/chowanna-r2009-ttom_jubileuszowy-s55-67.pdf.
- Kamińska D. (2007), *Książka jako dzieło sztuki*, Estetyka i Krytyka, 12(1): 73–86; https://pja.esthetics.uj.edu.pl/documents/138618288/139072471/eik_12_5.pdf/4512b191-b420-4c67-b071-a9b624bf54bf.
- Karolak W., Karolak B. (2023), *Arteterapia. Transformacje*, Wydawnictwo Difin.
- Kojs W. (2009), *Modalne aspekty edukacji i pedagogiki*, Chowanna, Tom jubileuszowy, 23–38; https://bazhum.muzhp.pl/media/texts/chowanna/2009-tom-tom-jubileuszowy/chowanna-r2009-ttom_jubileuszowy-s23-38.pdf.
- Plebańska M., Szyller A. (2024), *STEAM-owa szkoła*, Wydawnictwo Difin.
- Sobczyk S. (2019), *Książka artystyczna ze zbiorów Biblioteki Głównej Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie – na przykładzie dzieł artystów związanych z krakowską ASP*, Biblioteka i Edukacja, 15: 43–121.
- Szmidt K.J. (2013), *Pedagogika twórczości*, Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, Gdańsk.